

УДК 37.091.12:36-051

А. Д. Мекшун, ст. викладач,
Т. С. Острянко, к. пед. н.**ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИХ КРАЇН З ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Анотація. Досліджено та проаналізовано основні тенденції розвитку соціальної роботи в контексті підготовки фахівців соціальної сфери в економічно-розвинутих країнах. Автори зазначають, що для успішності процесів становлення і розвитку соціальної роботи і соціальної педагогіки в Україні величезне значення має вивчення, осмислення і адаптація досвіду, нагромадженого зарубіжними країнами, зокрема, країнами Західної Європи, США і Великою Британією, в яких рівень послуг, що надаються соціальними працівниками перебуває на високому рівні. Дослідники аналізують основні тенденції розвитку та підготовки фахівців соціальної роботи в економічно-розвинутих країн. Відтак, що стосується загальних тенденцій, то слід зазначити інтегративний характер і міждисциплінарні зв'язки при підготовці фахівців з соціальної роботи. Найбільший вплив у процесі підготовки повинні мати наступні дисципліни: філософія, соціологія, психологія, педагогіка, антропологія, етика, медична підготовка, право. Характерною рисою процесу підготовки соціальних працівників є широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, заснованих на ідеї інтегративності.

Ключові слова: соціальна робота; соціальний працівник; соціальна сфера; професійна діяльність; зарубіжний досвід.

А. Д. Мекшун, ст. преподаватель,
Т. С. Острянко, к. пед. н.**ИСТОРИЧЕСКИЙ ЭКСКУРС СТАНОВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ ЭКОНОМИЧЕСКИ РАЗВИТЫХ СТРАН ПО ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ**

Аннотация. Исследовано и проанализированы основные тенденции развития социальной работы в контексте подготовки специалистов социальной сферы в экономически развитых странах. Исследователи утверждают, что для успешного становления и развития социальной работы и социальной педагогики в Украине огромное значение имеет изучение, осмысление и адаптация опыта, накопленного зарубежными странами, в частности, странами Западной Европы, США, и Великой Британией, у которых уровень услуг, которые предоставляются социальными работниками находится на высоком уровне. Анализируя общие тенденции, исследователи отмечают интегративный характер и междисциплинарные связи при подготовке специалистов по социальной работе. Наибольшее влияние в процессе подготовки должны иметь следующие дисциплины: философия, социология, психология, педагогика, антропология, этика, медицинская подготовка, право. Характерной чертой процесса подготовки социальных работников, является широкое внедрение современных теоретических концепций, основанных на идее интегративности.

Ключевые слова: социальная работа; социальный работник; социальная сфера; профессиональная деятельность; зарубежный опыт.

A. D. Mekshun, Senior Lecturer,
T. S. Ostryanko, Candidate of Pedagogical Sciences**HISTORICAL DIGRESSION OF DEVELOPMENT OF SOCIAL WORK ECONOMIC DEVELOPED COUNTRIES FROM PREPARATION OF SOCIAL WORKERS**

Abstract. Social work as a social phenomenon is a kind of social assistance model is implemented by society at particular historical period to the particularities of national and cultural, social and political development and social policy. However, it's pretty broad definition. The authors notes that the current for the success of the process of development of social work and social pedagogy in Ukraine is crucial

to learning, understanding and adapting experience gained in foreign countries, especially in Western Europe, the US and the UK, where the level of services provided by social workers is rather high. Most of the staff employed today in the field of social work, unfortunately, have no special training, which in turn leads to problems psychological, educational, legal, communication, social and technological nature. That is why the training of social workers presents an acute problem and requires, on the one hand, the development of scientifically based requirements for vocational education, professional selection of applicants on the other - the study abroad experience in this industry and the introduction of advanced learning technologies. The researchers analyzes the major trends and training of social work in economically developed countries. Worldwide modern social education requires significant changes and needs improvement. Today's question is: teaching social work can only passively reflect social development, it should maintain an active search for solutions of social problems. Professionals for social services should be prepared so that they were able to modify and eliminate negative social manifestations in society. This is possible only in educational institutions that build on learning new positions and take into account the trends of social policy in the country. By concentrating on the opinion that the activities of social workers should be oriented on work with all groups of people, children and adults, their families and the elderly; it should be aimed at enhancing socio-cultural and socio-educational functions of society, the family, the community and the individual. The social worker called to create a system of social care and self-identity, create the conditions most favored the psychological comfort. In order to achieve the goal - to help people - must unite the efforts of social workers, all specialists in social and social and educational fields. Analyzing the authors observes that need very careful to use foreign experience, because the theory and practice of social and socio-educational activities in any country is conditioned by the cultural and historical traditions, socio-economic and political conditions. As for the general trends, it should be noted integrative and interdisciplinary nature of links with training in social work. The greatest influence on the preparation must include the following disciplines: philosophy, sociology, psychology, education, anthropology, ethics, medical training, law. A characteristic feature should be considered as a broad introduction of modern theoretical concepts based on idea of integrativity.

Keywords: social work; social worker; social; professional activities; international experience.

Актуальність теми дослідження. Соціальна робота як суспільне явище являє собою своєрідну модель соціальної допомоги, яка реалізується суспільством в конкретний історичний період відповідно до особливостей національно-культурного, соціально-політичного розвитку та соціальної політики держави. Водночас, це досить широке визначення. У вузькому розумінні соціальна робота – це специфічна форма державного та позадержавного впливу на людину з метою забезпечення гідного культурного, соціального і матеріального рівня життя. Виходячи з цього, стає зрозумілим, що соціальна робота виникає на такому рівні розвитку суспільства, коли з'являється усвідомлення значущості соціальної сфери в житті окремої людини, починається розробка соціальної політики держави, виникає потреба в соціальному захисті населення.

Наразі для успішності процесів становлення і розвитку соціальної роботи і соціальної педагогіки в Україні величезне значення має вивчення, осмислення і адаптація досвіду, нагромадженого зарубіжними країнами, особливо країнами Західної Європи, США і Великою Британією, в яких рівень послуг, що надаються соціальними працівниками перебуває на високому рівні.

Постановка проблеми. Більшість кадрів, зайнятих сьогодні у сфері соціальної роботи, на жаль, не мають спеціальної професійної підготовки, що в свою чергу, призводить до труднощів психолого-педагогічного, правового, комунікативного, соціально-технологічного характеру. Саме тому професійна підготовка соціальних працівників представляє гостру проблему і вимагає, з одного боку, розробки науково обґрунтованих вимог до програм професійної освіти, професійного відбору абітурієнтів, з іншого – вивчення досвіду зарубіжних країн у цій галузі та впровадження передових технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та становлення освіти в зарубіжних країнах висвітлюються в роботах Н. Абашкіної [Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.], Б. Вульфсона [3], З. Малькової [6], Б. Мельниченко [7] та ін. Безпосередньо вивченню особливостей підготовки соціальних працівників в Україні та в зарубіжних країнах присвячені праці О. Васюк [2], Н. Горішної [4], А. Капської [5], О. Пічкар [8] та ін.

Виділення недосліджених раніше частин загальної проблеми. У всьому світі сучасна система соціальної освіти вимагає суттєвих змін і потребує удосконалення. Сьогодні питання стоїть так, що навчання соціальної роботі не може лише пасивно відображати соціальний розвиток, воно повинно вести активний пошук шляхів вирішення соціальних проблем. Професіоналів для соціальної сфери потрібно готувати таким чином, щоб вони були здатні змінити, усунути і відкорегувати негативні соціальні прояви у суспільстві. А це можливо лише у закладах освіти, які будують навчання на нових позиціях і враховують тенденції розвитку соціальної політики в країні.

Постановка завдання. Ми ставимо за мету проаналізувати основні тенденції розвитку та підготовки фахівців соціальної роботи в економічно-розвинутих країнах.

Виклад основного матеріалу. Слід погодитися з думкою В. Поліщук, що зміст підготовки спеціалістів соціальної сфери повинен включати наступні компоненти:

- глибокий аналіз сучасного соціального розвитку і формування вміння дати об'єктивну оцінку соціальної політиці, запропонувати альтернативні варіанти;
- чітке уявлення і класифікацію сучасних моделей, форм і методів самої практики соціальної роботи;
- власне педагогічний процес підготовки соціальних працівників;
- розробку теорій, концепцій, моделей і технологій, спрямованих на ефективне функціонування соціального працівника;
- розробку і реалізацію програм, що сприяють формуванню професійної компетентності соціального працівника.

Реальність засвідчує, що у своєму прагненні підняти професійний статус, соціальна робота все далі відходить від своїх колишніх функцій, коли вона лише виступала у ролі компенсатора при вирішенні нагальних проблем окремих верств суспільства. Для того, щоб зберегти віру в свою професію, її функціонування у швидкозмінному світі, професія соціального працівника повинна бути на передовій лінії фронту соціального розвитку, акцентуючи свою діяльність на створенні оптимальних умов для самореалізації кожної людини. Для виконання цього завдання потрібна нова модель навчання соціальної роботи.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть непросте завдання – збалансувати складну ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. Саме у такому аспекті навчання соціальної роботі повинно відігравати провідну роль. Для вирішення цього завдання потрібен весь досвід, у тому числі й зарубіжний, за умови його науково обґрунтованого використання.

Тому, необхідним постає розкриття та характеристика зарубіжних моделей підготовки спеціалістів для соціальної сфери.

Перші школи соціальної роботи виникли в Англії, Німеччині, США, Франції, Швеції наприкінці XIX століття. Однак активний їх розвиток почався лише в другій половині XX століття. Головними передумовами для цього стали з одного боку – зростання добробуту країн, з іншого – усвідомлення того факту, що для повноцінної роботи законів, які забезпечують права громадян, потрібно, щоб вони впроваджувалися в життя на рівні окремої людини, з урахуванням її особистих життєвих обставин. Саме це стало найважливішим завданням і основним видом діяльності соціальних працівників.

Цілком закономірно, що організатором перших навчальних закладів у сфері соціальної освіти як у Західній Європі так і у США була церква.

Необхідно зазначити, що на розвиток соціальної роботи і становлення системи підготовки соціальних працівників значний вплив мали економічні та соціальні умови кожної окремої країни. Так, найбільш сильний вплив на розвиток соціальної роботи мав процес індустріалізації в Бельгії, Франції, Італії, Іспанії, Туреччині, Німеччині, Югославії. У таких країнах як Данія, Англія, Італія, Швеція, Фінляндія на розвиток освіти у сфері соціальної роботи спостерігається значний вплив процесу соціального реформування.

Між Першою і Другою світовою війною освіту у сфері соціальної роботи розпочали такі країни як Бельгія, Данія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Греція, Угорщина, Норвегія, Іспанія, Португалія, Фінляндія, Чехословаччина, Естонія. Після Другої світової війни до них приєдналися Ісландія, Туреччина, Югославія, Норвегія. У післявоєнний період освіта у сфері соціальної роботи розвивалась паралельно та у відповідності із системою соціального забезпечення. Триумф системи со-

ціального забезпечення значно посилив інтерес урядів європейських країн до соціальної роботи та освіти, представляючи соціальних робітників і педагогів будівниками "нового прекрасного світу".

Провідними тенденціями підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників у країнах Європи стали: академізація, зростання ролі наукових досліджень, диверсифікованість напрямків, рівнів, структури навчання, кооперація, секуляризація та ріст ролі держави в управлінні та фінансуванні шкіл, уніфікація навчальних планів, посилення уваги до проблем прав людини та прав національних меншин.

У постсоціалістичних країнах сформувався певний досвід підготовки соціальних працівників. Підготовка фахівців здебільшого здійснюється на трьох рівнях, що дає можливість одержання ступенів бакалавра і магістра в галузі соціальної роботи. Досить добре розвинутий допрофесійний рівень, що дає професії широкі перспективи, сприяє створенню як викладацького, так і дослідницького корпусу в галузі соціальної роботи.

Якщо аналізувати сучасні тенденції і перспективи розвитку соціальної освіти у світовому контексті, то варто зауважити, що в 60-х роках минулого століття, з метою налагодження діяльності шкіл соціальної роботи чи поліпшення їх діяльності у країни, які прагнули розвивати дану сферу, були запрошені десятки американських, британських і канадських спеціалістів у галузі соціальної освіти. Одночасно працівники освіти із США проводили навчальні семінари для європейських спеціалістів. Стипендії та стажування, які надавались міжнародними агентствами, урядами різних країн і приватними особами, приваблювали у США, Канаду і Об'єднане Королівство соціальних працівників з усього світу. Це сприяло інтернаціоналізації професії, поширенню солідарності серед викладачів соціальних дисциплін, послужило посиленню впливу західних країн на підготовку соціальних працівників у країнах, які розвиваються. Оскільки підготовка соціальних працівників у цих країнах була справою новою – вони користувалися чужими досягненнями, і не завжди прагнули розробляти власні моделі, структури і форми соціальної освіти, які б у більшій мірі відповідали місцевим умовам.

У атмосфері зростаючої соціальної незадоволеності в середині 60-х років ХХ ст. з'явилися нові течії: у Латинській Америці з'явилися сили, які прагнули "революціонізувати" систему освіти в галузі соціальної роботи, в Африці й Азії – "деколонізувати" школи соціальної роботи; у західному світі – розширити програми соціальної освіти. За цим стояли націоналістичні тенденції, що посилілись в цих країнах. Вони виступали проти іноземного впливу, залежності від іноземної допомоги і проти лідерства Заходу в цілому. Експерти в галузі навчання соціальної роботі пережили кризу довіри стосовно того, що вони робили і пропагували. Працюючи над прийняттям вірного рішення, вони намагались відшукати компроміси; у результаті пошуків сьогодні практично в кожному регіоні є нові підходи до навчання соціальної роботі, які відображають і враховують національні та місцеві особливості й потреби.

На початку 70-х років минулого століття Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи почала здійснювати у ряді країн, які розвиваються, нову програму так званих "експериментальних" шкіл. На базі цих шкіл розроблялись і аналізувались програми підготовки майбутніх соціальних працівників. Головною метою цього широкомасштабного експерименту було обґрунтування принципів навчання, які були б адекватні кожному регіону і розробка навчальних планів і програм, які б відповідали місцевим умовам. Складовим компонентом цього експерименту були міжнародні та регіональні семінари, на яких збиралися учасники з різних країн світу для вивчення нових моделей навчання соціальної роботі. Були створені Латиноамериканська а згодом і Африканська асоціації навчання соціальної роботі; у середині 70-х років ХХ ст. створена організація, відома як Асоціація навчання соціальної роботі в країнах Азії і Тихоокеанського регіону, а з 1980 року діє Європейська регіональна група з навчання соціальної роботі. Різноманітність європейських умов і держав сприяла, по всій ймовірності, створенню декількох європейських моделей підготовки соціальних працівників.

На сьогоднішній день залишаються актуальними питання про роль і місце соціальної роботи в суспільстві: виступає вона інструментом громадської думки чи засобом лікування соціальних хвороб і вирішення особистих проблем? Зменшення урядової допомоги людям, які знаходяться у скрутному становищі, призводить до припинення функціонування окремих державних соціальних служб, які традиційно комплектувалися із соціальних працівників. Така ситуація у багатьох країнах призвела до падіння престижу професії соціального працівника, що слугує серйозною

перешкодою для набору кадрів для цієї професії. Проте варто зауважити, що у переважній більшості країн світу спостерігається тенденція зростання привабливості як державної так і приватної практики у соціальній сфері.

У змісті підготовки соціальних працівників спостерігається тенденція зростання значущості проблем прав людини і особливо прав національних меншин. Якщо проблема захисту прав людини в цілому найбільш актуальна для постсоціалістичних країн, то в розвинутих країнах особливо гостро стоїть проблема захисту прав національних меншин, що знаходить відображення в навчальних планах і програмах підготовки відповідних фахівців.

Цілком закономірно, що на сучасному етапі, аналізуючи закордонний досвід, фахівці виділяють дві основні моделі підготовки професійних соціальних працівників: американську і європейську.

Американська система навчання соціальній роботі являє собою експериментальну форму викладання і навчання, за якої студент отримує допомогу з творчого перенесення отриманих знань у практичні ситуації професійної діяльності; відпрацювання професійних навичок у вигляді початкового досвіду; сприйняття професійного етикету і цінностей соціальної роботи; формування професійно важливих особистісних якостей і вироблення індивідуального стилю професійної діяльності.

Європейська модель практичного навчання фахівців у галузі соціальної роботи має суттєві відмінності від американської. У Великобританії студенти вивчають соціальну роботу на двох рівнях: коледжу та агентства (аудиторний і практичний курси).

Основні моделі практичного навчання соціальних працівників Ш. Рамон і Р. Саррі класифікують наступним чином:

– модель особистісного росту і розвитку заснована на використанні терапевтичних моделей практики в моделях навчання: студент стає ніби "клієнтом" супервізора. Навчання в основному індивідуальне і спирається на психологічні теорії;

– "учнівська" модель, яку іноді називають "поруч з Неллі" за аналогією з моделями навчання в промисловості, де учні спостерігають за роботою на ткацьких верстатах досвідчених фахівців ("Неллі"). Дана модель спирається на теорії поведінки;

– управлінська модель, при якій відношення до студента нічим не відрізняється від ставлення до будь-якого співробітника агентства, а основна функція керівника практики – управління процесом практики. Дана модель спирається на теорії управління;

– модель структурованого навчання, заснована на використанні навчального плану в модульному вигляді, з блоками одиниць. Застосовуються різні методи викладання, особливо імітаційні та діяльні (навчання в "команді"). Студент працює під безпосереднім наглядом і контролем керівника практики. Модель спирається на модель навчання дорослих.

Останні десятиліття в Європі характеризуються збільшенням прийому до навчальних закладів, які займаються підготовкою соціальних працівників. Оскільки соціальна робота вимагає від своїх представників певної досвідченості в життєвих справах, більшість тих, хто їй навчається, перебуває у віці 25, а 30 % - 35 років і старше. Третю частину студентів становлять чоловіки, хоча в соціальній роботі Великобританії, як і в інших країнах світу, переважають жінки [6, с. 20].

Як в американській, так і в європейській моделях, найважливішою умовою доступу до підготовки працівників соціальної сфери є наявність певних особистісних якостей, мотивації, життєвого досвіду, які заявляються на спеціальному іспиті. Звертає на себе увагу той факт, що досить велика увага приділяється питанням загальної підготовки, здоров'я, фізичного і психічного стану. Підготовка соціальних працівників включає варіативну частину, що охоплює основи наук, широкі галузі знання, загальні методики та регіональні компоненти, які конкретизують різні аспекти підготовки і становлять основу для практики, проведення стажувань, тренінгів, вирішення реальних проблем, діяльності в конкретних ситуаціях. Значна частина підготовки фахівців зосереджена в регіональних центрах, агентствах, інститутах, спеціалізованих школах підготовки персоналу для соціальної роботи.

Ще однією країною, в якій підготовка соціальних працівників проходить на високому рівні є Німеччина. Тож, наступним розглянемо вирішення питання підготовки соціальних працівників на прикладі ФРН.

Традиційні уявлення про соціальну роботу, що сформувались у процесі їх історичного розвитку, будувалися на основі власних сфер діяльності і застосування, перебуваючи між собою у

відносинах конкуренції, що вже не відповідає сучасному трактуванню. Сьогодні у ФРН на ринку праці роботодавці не розділяють сфери діяльності соціальних педагогів і соціальних працівників. Скоріше вимагаються додаткові спеціальні знання, наприклад, правова освіта, освіта у галузі терапії або музики, групової роботи та установка на підвищення кваліфікації, а також навички і здібності до самопожертви і взаємодії, комунікабельність, талант організатора, почуття відповідальності, гнучкість тощо. Високим є попит на здатність до концептуальної роботи, готовність до участі в зміні та оновленні, роботи з волонтерами, а також з працівниками міських управлінь та управлінь громади, соціальних служб.

У багатьох країнах Європи, в тому числі і у Німеччині, в структуру соціальної роботи введені організатори вільного часу. Ці спеціалісти іменуються аніматорами. Термін цікавий тим, що він відбиває специфіку роботи такого керівника (*фр. "animer"* значить надихнути, спонукати до певної діяльності). Аніматор намагається створити умови для цікавої діяльності, спонукає людину нею займатися. Він сприймається як член групи, який бере участь у її житті, а не знаходиться поза або поруч із нею, відповідальний за соціальне і культурне вдосконалення групи.

Як бачимо, в сучасному вигляді професія соціального працівника є продуктом періоду, що розпочався одразу після другої світової війни, коли сімейні негаразди, бездомність, відчуження стали викликом суспільству, в якому термінова поява цієї професії в більшості країн стала відповіддю на означені проблеми. Але вона має історичне коріння, що сягає початку XIX ст. Більше двох століть Європа стикається із соціальними проблемами. Без цього, напевно, ця професія виникла б у сучасній формі. Інтенсивна діяльність в цій сфері протягом XX століття означала, що вже існували певні групи, які, діючи таким чином, сприяли розвитку нової професії. Ця наука розвивалась паралельно з іншими традиційними професійними дисциплінами: правознавством, медициною, технологією. Перші приклади соціальної допомоги, поза сім'єю та школою були попередниками дитячих садків на базі церковних громад.

У Франції слово "соціальний" має представницький характер. Працівники є агентами суспільства, яких найняли центральний та місцевий уряд або добровільні громади. Соціальні працівники тут мають повноваження працювати як з групами та громадами так і з окремими особистостями, фахівець працює в різноманітних програмах, установах та інституціях з різними групами клієнтів, використовуючи методіку соціального співробітництва різних напрямків та історичних періодів. Багато з них базує свою роботу на концепції, що має назву "життєвий простір".

Що стосується Великої Британії, то соціальні працівники були б здивовані, якщо б їм довелось виконувати таку велику кількість різноманітних функцій. Вузька спеціалізація в цій галузі науки є специфічною рисою підготовки спеціалістів у цій країні [8, с. 78].

Французька система підготовки працівників соціальної сфери є однією з найбільш ефективних у світі. Вона є також і однією з найстаріших, але в той же час однією з таких, які найбільш динамічно розвиваються, оновлюються, реформуються. Ймовірно, в цьому одна з причин її ефективності.

У Нідерландах згідно з новим законодавством, що набув чинності в 2002/2003 навчальному році, університети та інститути більш високої професійної освіти ввели систему бакалавра-магістра. Це дозволило їм посилити їх положення на міжнародному ринку освіти.

В Ісландії соціальна освіта – офіційно визнана професія, дозволена Міністерством охорони здоров'я та соціального захисту. Соціальні працівники здійснюють свою діяльність головним чином з людьми різного віку з обмеженими можливостями, а також з їх сім'ями.

У Норвегії освіта соціальних працівників проходить в системі університетських коледжів, це – 3-річне навчання, яке дає ступінь бакалавра. Всі спеціалізації соціальних працівників мають загальні предмети, певні структурою національного навчального плану. Професіонали в даних галузях часто працюють на спільних робочих місцях, стикаються з подібними завданнями [8].

В Україні не до кінця є вирішеним як в теоретичному так і на законодавчому рівнях питання сутності соціальної роботи і соціальної педагогіки, розмежування можливих сфер їх професійної діяльності, категорій клієнтів, специфіки послуг, особливостей підготовки фахівців та їх післядипломного навчання. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне зауважити, що в різних країнах і навіть в рамках однієї і тієї ж країни можна зустріти різні підходи. У німецькомовних країнах більш поширеним є вживання терміну "соціальна педагогіка", ніж "соціальна робота". Проте міжнародним стандартам в більшій мірі відповідає вживання словосполучення "соціальна робота", що пов'язане в свою чергу, з англо-американським терміном "social work".

Поділ усієї сфери діяльності соціальних служб на соціально-педагогічну і соціальну роботу сьогодні у переважній більшості країн вважається застарілим і неправомірним.

Тож, як бачимо у сфері практичної діяльності перед соціальними працівниками у багатьох країнах стоять одні і ті ж завдання:

- підтримувати, підбадьорювати і стимулювати людей на розвиток їх власних сил, конструктивну діяльність, на використання наявних у них власних резервів;
- пропонувати допомогу, організувати її, встановлювати різноманітні необхідні для цього зв'язки і контакти;
- супроводжувати людей протягом певного життєвого періоду, проявляти особисту участь, організувати контроль за ситуацією з метою захисту клієнта;
- представляти інтереси клієнтів, які потребують допомоги, якщо останні не можуть це зробити самостійно;
- звертати увагу на можливі негативні наслідки і вносити пропозиції щодо їх попередження, пом'якшення чи ліквідації;
- викликати співчуття та активізувати людей для надання допомоги тим, хто її потребує;
- здійснювати вплив на органи влади й управління з метою поліпшення якості обслуговування і соціального захисту;
- інформувати інстанції на всіх рівнях про фактори, які негативно впливають або можуть вплинути на життєдіяльність певних груп населення.

Висновки. Таким чином, діяльність соціального працівника повинна бути зорієнтована на роботу з усіма категоріями населення, дітьми, дорослими, їх сім'ями, людьми похилого віку; спрямована на активізацію соціокультурних і соціально-педагогічних функцій суспільства, сім'ї, громади та особи. Соціальний працівник покликаний створювати систему соціальної допомоги розвитку і саморозвитку особистості, створювати умови найбільшого сприяння психологічного комфорту. З метою досягнення мети – допомогти людині – повинні об'єднуватися зусилля соціальних працівників, усіх фахівців соціальної і соціально-педагогічної сфери.

Проте на завершення вважаємо за необхідне зауважити, що необхідно вкрай обережно підходити до використання зарубіжного досвіду, тому що і теорія і практика соціальної й соціально-педагогічної діяльності у будь якій країні обумовлюється культурно-історичними традиціями, соціально-економічними та політичними умовами.

Що стосується загальних тенденцій, то слід зазначити інтегративний характер і міждисциплінарні зв'язки при підготовці фахівців з соціальної роботи. Найбільший вплив у процесі підготовки повинні здійснювати наступні дисципліни: філософія, соціологія, психологія, педагогіка, антропологія, етика, медична підготовка, право. Характерною рисою слід вважати також широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, заснованих на цій інтегративності.

Література

1. Абашкіна, Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: монографія / Н. В. Абашкіна. – К. : Вища школа, 1998. – 207 с.
2. Васюк, О. В. Професійна підготовка фахівців з соціальної роботи у Великобританії [Електронний ресурс] / О. В. Васюк // Зб. наук. пр. нац. акад. прик. служби України ім. Богдана Хмельницького. – К. : НУБіП України, Природничо-гуманітарний ННІ, 2011. – Режим доступу: elibrary.nubip.edu.ua/9536/3/O_Vasuck.pdf.
3. Вульфсон, Б. Л. Стратегія розвитку образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – М. : Изд-во УРАО, 1999. – 208 с.
4. Горішна, Н. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки / Н. Горішна // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2009. – № 16-17. – С. 114–117.
5. Капська, А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників / А. Й. Капська. Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – № 15. – С. 12–16.
6. Малькова, З. А. Актуалізація проблем виховання в США / З. А. Малькова // Педагогіка. – 2000. – № 7. – С. 79–85.
7. Мельниченко, Б. Система шкільної освіти у Федеративній Республіці Німеччині / Б. Мельниченко // Історія в школі. – 2001. – № 5. – С. 17-21.
8. Пічкар, О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії: автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04./ О. П. Пічкар. – Тернопіль, 2002. – 24 с.

References

1. Abashkina, N. V. (1998). *Pryntsypy rozvytku profesiinoi osvity v Nimechchyni [Principles of development of trade education in Germany]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

2. Vacyk, O. V. (2011.) *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv z sotsialnoi roboty u Velykobrytanii* [Professional preparation of social work specialists in Great Britain]. Retrieved from http://elibrary.nubip.edu.ua/9536/3/O_Vasuck.pdf [in Ukrainian].
3. Vylyson, B. L. (1999). *Strategiia razvitiia obrazovaniia na Zapade na poroge XX veka* [Strategy of development of education in the west on the threshold of XXI age]. Moscow: URAO [in Russian].
4. Gorishna, N. (2009). Profesiina kompetentnist sotsialnoho pratsivnyka yak skladova yoho fakhovoi pidhotovky [Professional competence of social worker as constituent of ones professional preparation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: Seriiia «Pedahohika. Sotsialna robota» – Scientific announcer of the Uzhgorodskogo university: Series «Pedagogics. Social work»*, 16-17, 114-117 [in Ukrainian].
5. Kapska, A. I. (2010). Deiaki aspekty profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv [Some aspects of professional preparation of social teachers and social workers]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka. Seriiia: Pedahohichni nauky. – Announcer Glukhivskogo national pedagogical university the named after O. Dovzhenko. Series : Pedagogical sciences*, 15, 12-16 [in Ukrainian].
6. Malkova, Z. A. (2001). Aktualyzatsiia problem vospytania v SShA [Actualization of education problems in the USA]. *Pedahohyka – Pedagogics*, 7, 79-85 [in Ukrainian].
7. Mel'nichenko, B. (2001). Systema shkilnoi osvity u Federatyvnii Respublitsi Nimechchyni [School education system in the Federal Republic of Germany]. *Istoriia v shkoli – History at school*, 5, 17-21 [in Ukrainian].
8. Pichkar, O. P. (2002). Systema pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi roboty u Velykii Brytanii [System of social work specialists preparation in Great Britain]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

Надійшла 31.03.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Мекшун, А. Д. Історичний екскурс становлення соціальної роботи економічно розвинутих країн з підготовки соціальних працівників / А. Д. Мекшун, Т. С. Острянюк // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2017. – № 1 (9). – С. 54-61.